

DEDUCTIE EN INDUCTIE IN DE ETHNOLOGIE

DOOR

T. GOEDEWAAGEN en H. TH. FISCHER.

1. *Deductie of Inductie.*

Het rumoer, dat heden ten dage in het kamp der ethnologen over de quaestie der methode weerklinkt, is een echo van een philosophischen veldslag, waarbij dezelfde goederen op het spel staan. De bezinning op het vraagstuk deductie-inductie is bijna zoo oud als de Westersche filosofie zelf. Aristoteles, de „vader” der formeele logica verbindt beide methoden eng met elkander. Hoezeer hij ook vooral de regels der afleiding (*συλλογισμός*), der deductie dus, in het centrum stelt, de groote empiricus heeft hierbij toch een complement noodig: de inductie, (*ἐπαγωγή*). Wel is, meent hij, de deductie dwingender en tegenover de debaters krachtiger (*βιαστικώτερον καὶ πρὸς τοὺς ἀντιλογικοὺς ἐνεργέστερον*), maar de inductie is geloofwaardiger en duidelijker (*πιθανώτερον καὶ σαφέστερον*)¹⁾.

Als dan evenwel in de eerste eeuwen na Aristoteles de filosofie meer en meer ethisch-religieus wordt of als reactie, tot scepsis vervalt, verliest zij haar contact met de empirische wetenschappen. Onveranderlijke en dogmatische religieuze principes gaan haar beheerschen, en de deductie wordt een afzonderlijk middel tot kennis, zekerder dan welk ander ook. Aan deze conceptie knoopt de Christelijke kerkleer aan. Hier heerscht eenzelfde apriorisme, dezelfde veronachtzaming van het empirisch gegevene. De Timaeus, het meest theologische van Plato's werken wint het in de Middeleeuwen aan waardeering van Democritus' atoomtheorie. De aanraking plm. 1200 met de Arabische filosofie brengt een veel vollediger kennismaking met het Aristotelisme, speciaal met de logica en de empirische werken van den Stagiriet. Ook nu echter blijft de religieuze teleologie het hoogste kennisprincipe. Genade en natuur, theologie en filosofie worden weliswaar tegen elkaar afgebakend, maar het onbevooroordeeld wetenschappelijk onderzoek blijft aan banden. Pas als de praktijk en de techniek der wetenschappen, speciaal der natuurwetenschap het aristotelische schema doorbreekt, volgt ook de logica

¹⁾ Topica. I. 12. 105a.

en de wetenschapsleer in een vernietigende critiek op de denkwijze der scholastiek ²⁾). Men verwijt haar haar onvruchtbare bewijswoede, haar veronachtzaming der empirische verschijnselen. „Boeren en handwerkslieden kennen de natuur beter dan de zoo groote filosofen zelf”, schrijft Vives ³⁾), die zelfs iedere algemeene theorie, die aan het gedetailleerd feitenonderzoek voorafgaat, verwerpt. „Niet met logische argumenten”, zoo schrijft Galilei aan Kepler, „is de natuur te kennen, maar alleen door alle verschijnselen te herleiden tot geometrische schema's ⁴⁾). En ook Descartes fulmineert tegen die filosofen, „die, met voorbijzien der experimenten, van oordeel zijn, dat de waarheid uit hun eigen hersenen, zooals Minerva uit die van Juppiter, zal ontspringen” ⁵⁾).

En zoo werd de leus: In plaats van deductie, inductie! Alleen inductie, zoo leert b.v. Baco in de zestiende eeuw, kan tot zekere kennis leiden. Uitgaande van de grondgedachte, dat het geheel der verschijnselen beperkt is, wil Baco, na de verschijnselen volledig te hebben onderzocht, opklimmen tot de algemeene vormen, die zij allen gemeen hebben. Uit de nauwkeurige beschouwing van warme dingen b.v. wil hij zijn inductieve conclusies omtrent het wezen der warmte trekken. Deze door Baco voorgestane opvatting is de typisch, „Engelsche” lijn in de geschiedenis der philosophie, die zich via Locke, Hume, Stuart Mill, e.a. tot in onze dagen heeft voortgezet.

Toch lieten zich ook tegen de inductie ernstige bezwaren niet onderdrukken. Wij noemen hier slechts een enkel. Een inductie kan alleen dan feillooze kennis geven, wanneer het aantal verschijnselen beperkt en scherp omlijnd is. In den regel is dit evenwel niet het geval, maar is de stof der te onderzoeken phaenomenen zoo uitgebreid, dat een volledige inductie niet mogelijk is.

Dit zag b.v. Kant in, toen hij zeide, dat inductie slechts leidt tot „komparative Allgemeinheit” en geen strenge algemeenheid en noodwendigheid geeft. „Durch Induktion bekommt man wohl generale, aber nicht universale Sätze” ⁶⁾). Inductie is geen echte „Vernunftschluss”, doch slechts een „empirischer Schluss” of „logische Präsumption”. En op het voetspoor van Kant, Cohen: „Die Induktion wird zum Vorurteil, wenn sie als ein selbständiger abschliessender Weg gedacht wird, der über das Schicksal des allgemeinen zu entscheiden vermöge. Solche Selbständigkeit wohnt der Induktion nicht inne; sie ist kein ganzer Weg, sie ist ein halber Weg” ⁷⁾).

²⁾ Cassirer. Das Erkenntnisproblem. I. P. 120: Die Auflösung der scholastischen Logik.

³⁾ Idem. I.c. P. 126.

⁴⁾ Idem. I.c. P. 397. Is deze eisch niet tevens een erkenning van de functie der deductie? Zie hier beneden. P. 34 en 35.

⁵⁾ Regulae. V.

⁶⁾ Logik. § 84.

⁷⁾ Logik der reinen Erkenntnis. P. 375.

Deze ontwikkelingsgang en deze impasse is niet specifiek voor de natuurwetenschap; wij vinden haar vrijwel in alle wetenschappen terug. Ook in de ethnologie. Ook hier overheerscht aanvankelijk de bloote deductie en wordt het onderzoek door zekere als absoluut vaststaande, aprioristische principes⁸⁾ geleid. Wat lag meer voor de hand dan het vraagstuk der mono- of polygenesis te beantwoorden aan de hand van Genesis I, gezien de autoriteit van dit document op religieus gebied? De bekende onderscheiding in Semietische en Hamietische volkeren toont in de voor deze onderscheiding gekozen namen, nog een laatste rest van een op de autoriteit van den Bijbel steunende verklaring voor de verbreiding en afstamming der verschillende groepen. Waar vond men op de vraag naar de „oer-agressiviteit” van den mensch en naar het ontstaan der groote verscheidenheid der talen, beter uitsluitel dan in hetzelfde heilige boek?

Ook bij vragen betreffende de oerreligie en de oerfamilie werden en worden de redeneeringen nog al te zeer door aprioristische principes geleid. Hier staan de aanhangers van de evolutie naast die van de degeneratie. Beiden gaan zij uit van een voorstelling aangaande den oermensch. Beiden onderzoeken de volken, waarvan zij meenen, dat zij nog het dichtst bij dezen oermensch staan, om zich zoo een beeld van hem te vormen. Op grond van deze constructie worden de latere, thans bestaande, vormen van economisch, religieus en maatschappelijk leven gezien als ontwikkeld (hetzij naar boven, hetzij naar beneden) uit dezen oervorm⁹⁾. Toch zijn de resultaten, waartoe beide richtingen komen geheel verschillend. Voor de een is het dynamisme of ook het totemisme de oudste vorm van religie, voor de ander staat het monotheïsme aan den aanvang. Voor de een is de promiscuïteit de oudste vorm van menschenlijke samenleving, voor de ander staat het monogame, vrijwillig gesloten en onverbrekkelijk huwelijk aan het begin aller maatschappijvorming. Reeds deze geweldige tegenstellingen wijzen op het ontbreken van werkelijk stevige fundamenteen. Wij zien dan ook dat door beide richtingen andere volken worden genoemd als „de meest laagstaande”, als de oermensch-maatschappij het meest nabijkomend. Zoo wordt het uitgangspunt der beschouwingen, waartoe men schijnbaar exact, door de bestudeering der feiten is gekomen, beïnvloed door aprioristische meeningen over de meest eenvoudige, meest laagstaande of wel de meest natuurlijke vormen van religie, huwelijk, enz.

Wel zeer duidelijk komt dit uit bij Koppers' beschouwingen be-

⁸⁾ Een aprioristisch principe onderscheidt zich van een principe a priori door zijn statisch, „eens en vooral”-karakter. Het apriorisme staat buiten de ervaring; het apriori ordent de ervaring en is vruchtbaar in zijn empirische functie.

⁹⁾ In dit verband: G. v. d. Leeuw: *Die Struktur der Vorstellung des sogenannten Höchsten Wesens*. Arch. f. Religionswissenschaft. XXIX. P. 79 e.v.

treffende de studie der familie bij de primitieve volkeren. Luisteren wij naar zijn betoog: „Ainsi, le cas *normal* est que deux êtres, l'homme et la femme composent la famille. Ils doivent se fondre en une seule unité, non seulement par le *corps*, mais par l'*âme*. Le fruit naturel et la conséquence de l'union (les enfants et leur éducation) *ne permettent aucune doute sur ce point* ¹⁰⁾; or le *présupposé fondamental* ¹⁰⁾, qu'implique une telle union doit être la parfaite liberté des époux. La famille dans son essence est marquée par la nature, non seulement comme union librement contractée, mais comme union stable ¹¹⁾.

Uit dit natuurhuwelijk hebben zich dan door allerlei invloeden polygamie, polyandrie, groepshuwelijk, etc. ontwikkeld als „des aberrations de ce qui est normal et conforme à la nature”. Verder onderzoek is niet meer noodig; men weet a priori al wat men als oudsten vorm zal vinden.

Een zelfde methode volgt de filosoof Schelling bij zijn beschouwing over den oergodsdienst. Deze *moet* monotheïstisch geweest zijn, zoo redeneert hij, omdat het polytheïsme niet het begin geweest *kan* zijn. De redelijke ontwikkeling is nl. zoo, dat eerst de eenheid gesteld wordt, daarna de veelheid en tenslotte de ware eenheid als synthese van de beide voorafgaande stellingen. Op het oorspronkelijk monotheïsme volgt dus het polytheïsme „nicht um den wahrhaft-Einen, sondern um den einseitig-Einen, um einen bloss relativen Monotheismus zu zerstören” ¹²⁾. Het oermonotheïsme is slechts een betrekkelijk monotheïsme, maar in deze betrekkelijkheid is het het begin der godsdienstige ontwikkeling op aarde. Waar de historie niet genoeg bewijs levert, zoekt Schelling het „hooger op”, in religieus-metaphysische speculaties.

Hoezeer men al spoedig van dergelijke speculaties afkeerig werd, bewijst het „omslaan” van deze religieus-romantische filosofie in haar tegendeel, het positivisme. Ook in de ethnologie bleef een reactie niet uit en groeide het wantrouwen tegenover alle redematies en theorieën, die zonder voldoende toetsing aan de ervaring werden opgebouwd. Eensdeels komt dit uit in de bewering, dat de tijd voor algemeene theorieën nog niet rijp zou zijn. Eerst moet er meer en vooral beter worden verzameld, zoodat de gegevens, waarop de theorie kan worden opgebouwd talrijker en vooral betrouwbaarder zullen zijn. Andersdeels zien sommigen de grondgedachte van Comte, dat alle wetenschappen zich ontwikkelen van een theologisch via een metaphysisch naar een positief, exact stadium bewaarheid. Zoo klaagt Ronhaar, met de hem eigen neiging tot overdrijven, dat „tot

¹⁰⁾ Cursiveering van ons G-F.

¹¹⁾ Koppers. La famille chez les peuples primitifs. Semaine Intern. d'Ethnol. religieuse, V. (1931). P. 120.

¹²⁾ Einleitung in die Philosophie der Mythologie. P. 139.

heden slechts theologen, bestuursambtenaren en oud-zeeofficiëren, enz. (? G-F) zich uit liefhebberij met de ethnologie bezighouden. „This has had a fatal influence, as ethnology must stand free of theology, colonial interests, etc. (? G-F)”¹³⁾.

Zoo verheft zich een machtig koor van bestrijders der deductie. De deductieve methode geeft geen resultaten, zij is meer van aesthetische waarde. „Nog maar al te dikwijls is men direct deductief te werk gegaan. Dit geeft licht een eleganter, oorspronkelijker schijnend betoog”¹⁴⁾. Zij, die de bloot-deductieve methode toepassen, kiezen, zoo heet het ook, daarmee den weg van den minsten weerstand. De inductieve methode eischt veel meer van iemand en zoo is het hoogst begrijpelijk, dat men vrij algemeen een gemakkelijker weg kiest, de feiten vrijwel voorbij ziet en zijn eigen „visie” geeft¹⁵⁾. Steinmetz drukt zich krasser uit: „On désire des vérités larges, éternelles, valables pour tout l'humanité, comme prix de quelques heures de spéculations somnolentes. Les grands physiciens ont autrement travaillé pour arriver à leur lois! Toute cette race de spéculateurs paresseux doit être extirpée de notre science”¹⁶⁾.

De ethnologie moet dus bevrijd worden van deze luie deductie. „Deduction in the case of ethnology does not advance science and has never advanced it. On the other hand we have induction, which does lead to results”¹⁷⁾. Men wil de ethnologie los maken van de filosofie met haar onvruchtbare abstracte bespiegelingen. Men wil „uit de chaotische wirwar van gegevens” zuiver inductief tot gevolgtrekkingen komen¹⁸⁾.

Toch is de overweging van velen gewettigd, of het „zoover mogelijk volgen” van den inductieven weg wel ooit tot ware kennis van relaties en samenhangen voert. Komt men op deze wijze ooit boven het voorloopige uit tot een positief resultaat. Voert bloote inductie tot kennis of zou Kant ook voor de ethnologie gelijk hebben met zijn stelling, dat inductie, slechts een logische praesumptie is. V. d. Bij, dien wij hier even te voren citeerden als een aanhanger van de „zuivere” inductieve methode, spreekt elders weer van de deductie als middel om op het goede spoor te komen¹⁹⁾. Ook voor hem is inductie dus niet het eenige. Hoe zou men ooit van een concreet-beschrijvende ethnographie tot een abstract-vergelijkende ethnologie kunnen komen als men zich tot inductie beperkt.

¹³⁾ J. H. Ronhaar. *Woman in primitive motherright societies*. 1929. P. 46.

¹⁴⁾ T. S. van der Bij. *Ontstaan en eerste Ontwikkeling van den oorlog*, 1929. P. 9.

¹⁵⁾ T. S. v. d. Bij. l.c. P. 9.

¹⁶⁾ S. R. Steinmetz. *Classification des types sociaux et catalogue des peuples*. *Gesammelte kleinere Schr.* II. 1930. P. 96.

¹⁷⁾ Ronhaar. l.c. P. 47.

¹⁸⁾ V. d. Bij. l.c. P. 9.

¹⁹⁾ V. d. Bij. *Methode en classificatie in de Ethnologie*. *Mensch en Maatschappij*. VII (1931). P. 322.

„Deductie of inductie” was het schema waarvan wij uitgingen. Dit schema blijkt niet houdbaar te zijn. Noch deductie alleen, noch inductie alleen voeren tot het doel. Een ander schema dient gezocht te worden.

2. *Deductie en inductie.*

Ook nu weer nemen wij onze basis in het algemeene deel der wetenschapsleer, de prologica.

Aan ieder object, van welke wetenschap ook, kan men o.a. twee aspecten onderscheiden, die van centraal belang zijn, de structuur (met haar beschrijving) en het verkeer of de functie (met zijn verklaring of verstaan). Naar zijn structuur wordt een zaak beschreven als een tot inhoud gevormde stof. Een machine is naar haar inhoud een in bepaalde vormen gegoten stof. De inhoud van een volk is een door zekere vormen van samenleving geordend, biologisch, anthropologisch en psychologisch menschenmateriaal.

Het verkeersaspect is van geheel anderen aard, hoezeer het overigens ook met de structuur samenhangt. Naar zijn verkeer beschouwd is een machine een samenstel van mechanische, physische en chemische krachten. Een volk „verkeert” voor zoover de factoren van zijn inhoud elkaar in den tijd „levend” over en weer bepalen. In het verkeer onderscheiden wij drie aspecten: het principe, de relatie en het systeem.

A. Om een verkeer te regelen is allereerst een *principe*, een apriori, noodig. Niet alleen het gewone rijverkeer op straat, maar iedere zaak vereischt een ordenend beginsel. Wie de dynamiek van relaties van welk object van wetenschap ook, wil kennen, moet een leidend gezichtspunt aannemen. Zulk een beginsel heeft evenwel slechts zin, voor zoover het in en aan de ervaring wordt geverifieerd. Zijn eenige functie is zijn bijdrage tot het geheel van het verkeer. Ieder aprioristisch principe is noodzakelijk tot steriliteit gedoemd.

De waarde van een principe blijkt in de deductie. Deze is de methodische functie van het principe. De deductie, wel verre van een contrabande te zijn, behoort veeleer tot den logischen inventaris van ieder wetenschapsgebied. Zonder eenige aanspraak te kunnen en mogen maken op absolute en eeuwigdurende geldigheid, heeft zij toch een reeëlen zin in het proces der wetenschap. Het ten grondslag leggen van het principe is *conditio sine qua non* van ieder wetenschappelijk onderzoek.

Dit alles geldt ook van de cultuurwetenschappen, in het bijzonder van de ethnologie. Hier is geen onderzoek mogelijk, tenzij op de basis van zuiver-theoretische principes, hetzij men deze met Weber Idealtypen, of met Jaspers Geistestypen of met Spranger Lebensformen noemt. Deze „typen” zijn geen gehypostaseerde entiteiten,

maar slechts methodische voorwaarden, die dan ook alleen in de methode zin hebben. Het vooronderstellen dezer typen is het deductieve, „principieele” moment in het onderzoek. „La bonne induction et la limitation précise des classes s'impliquent mutuellement”, schrijft Steinmetz ²⁰⁾. Deze „limitation” geeft aan het complex der te onderzoeken verschijnselen een zekere richting en ordening. Dezelfde schrijver, die de *bloote* deductie als luiheid verwerpt, geeft ²¹⁾ toch toe de „valeur relative et préparatoire de la méthode abstraite”. De „abstractie” is inderdaad als „preparatie” noodzakelijk. Wat is echter „abstractie” in dit verband anders dan deductie: grondlegging in een principe? Hooren wij Steinmetz verder: „Quand on veut savoir, quelle forme de religion ou de famille se trouve chez les chasseurs inférieurs, deux conditions préliminaires doivent être remplies. On doit définir précisément quels seraient les traits caractéristiques du chasseur inférieur en les délimitant par ceux de l'agriculteur inférieur, du pêcheur proprement dit et on doit rassembler aussi complètement que possible tous les exemples de peuples assez bien décrits, qui répondent à cette définition” ²²⁾. Wat hier leiding geeft aan het inductieve onderzoek is dus weer een principe met een daarop gebouwde deductie. Of, om andere voorbeelden te noemen: Wie de beteekenis van de slavernij wil kennen, wie wil oordeelen over het voorkomen van zelfmoord, of over het geloof aan een hoogste wezen bij de primitieven, heeft een principieele vaststelling nodig van hetgeen men onder hetzij slavernij, hetzij zelfmoord, hetzij „Hochgott”, heeft te verstaan. Al zijn voorstellingen zullen hieruit moeten worden gededuceerd.

Meer dan voorbereidend is de deductie evenwel niet: zij vereischt een nadere aanvulling om haar eenzijdigheid te compenseeren.

B. Hiermee zijn wij gekomen tot het tweede aspect van het verkeer, de *relatie*, de bepaling van den eenen factor door den anderen. Iedere factor is, in verscheidenheid van aard en richting, een knooppunt van relaties. Is het principe van het rijverkeer b.v.: verkeer van rechts gaat voor, dan bepaalt het van rechts komende voertuig mij op een andere wijze, dan het van links komende, of het mij tegemoetkomende, of het mij inhalende. Uit een oogpunt van verkeer is ieder object een gecompliceerd stelsel van relaties. De natuur, de staat, het kunstwerk, de maatschappij, maar ook concreta als: dit waterstofatoom, deze kamerverkiezing, het Parthenon, die wigwam, deze lijkverbranding op Bali, zij alle zijn knooppunten van „spannende” relaties. Wat men de „eigenschappen” der voorwerpen noemt, is te herleiden tot relaties. De eigenschappen, die een atoom „vertoont” zijn geheel bepaald door zijn relaties tot

²⁰⁾ Classification, etc. P. 107.

²¹⁾ I.c. P. 100.

²²⁾ I.c. P. 107.

andere atomen. De „eigenschappen” van den bruidschat van de Bataks worden begrepen uit hun opvattingen betreffende de beteekenis van het huwelijk, de waarde van den stam, enz. De „eigenschappen” van het nomadisme wederom door alle mogelijke geographische, klimatologische en andere factoren.

De functie der relatie is, dat zij de inductie mogelijk maakt. Deze is de waarde der relatie. Zooals de deductie zich richt naar het principe, zoo richt de inductie zich naar de relaties tusschen de factoren onderling. Wil men de deductie het actieve, leiding gevende, beheerschende moment noemen, dan is de inductie het passieve, leiding ontvangende, zich openstellende moment. De deductie is „princiepelijk”, de inductie gedraagt zich „opportunistisch”; zij richt zich naar de omstandigheden. De deductie is een uitdrukking van macht, de inductie is bescheiden: haar functie is het nederige werk van het vergelijken der gegeven stof, waarvan zij, op straffe van ontslagen te worden, geen onderdeel mag verwaarloozen.

Zonder de leiding van het principe presteert zij evenwel niets. En zoo zal het duidelijk zijn, dat het onmogelijk is om uit den chaotischen wirwar van gegevens zuiver inductief tot gevolgtrekkingen te komen, zooals Van der Bij dit zegt te kunnen en Ronhaar²³⁾ niet anders wil. Zoo schrijft dan ook Nieboer: „We shall never be able to arrive at a true understanding of the facts without the help of leading ideas. The facts do not arrange themselves spontaneously; we must try to account for them by hypotheses, which seem apriori plausible”²⁴⁾. En bij Bertalanffy lezen wij: „Jede Behandlung auch des speziellsten Problems setzt schon eine Fülle theoretischer Vorstellungen voraus, die nach ihrer Berechtigung auf Herz und Nieren geprüft werden müssen . . . Der Empiriker glaubt, exacte Tatsachen zu bringen, während in Wirklichkeit seine Ergebnisse schon in fast unkontrollierbarer Weise mit Theorien durchtränkt sind”²⁵⁾.

Zoo wordt het ook duidelijk dat de bewering, dat de tijd nog niet rijp is voor de theorie, dat eerst veel meer feiten zullen moeten worden verzameld alvorens men algemeen theorieën zal kunnen en mogen bouwen, onjuist is. „Im Gegenteil muss betont werden, dass Empirie und Theorie in der Wissenschaft gleichmäszig wachsen sollen und dass die Annahme, die Theorie sei erst beim Abschluss der Tatsachenerkenntnis möglich und notwendig, durchaus verfehlt ist”²⁶⁾. De theoretische bestudeering der gegevens door de ethnografen verzameld, zoo leert ons Steinmetz, bevordert juist het ver-

²³⁾ Wij noemen slechts deze auteurs, omdat wij hun opvattingen eenige malen citeerden. Het spreekt vanzelf, dat wij hen niet als de eenige of ook de meest typische representanten van deze richting beschouwen.

²⁴⁾ H. J. Nieboer. *Slavery as an industrial system*. 1910. P. 19.

²⁵⁾ Kritische Theorie der Formbildung. 1928. P. 47.

²⁶⁾ L. Bertalanffy. *l.c.* P. 55—56

zamelen van nieuwe en betere gegevens. „Durch das möglich strenge Operieren der Ethnologie mit dem jeweilig vorhandenen ethnologischen Materiale wird die Ethnographie am schnellsten fortschreiten und am ehesten in der Lage sein immer höhere Forderungen ihrer Herrin zu befriedigen”²⁷⁾).

Een meesterlijk voorbeeld van de hier bedoelde elkaar completerende samenwerking van deductie en inductie wordt ons gegeven in Nieboer's bekende werk over de slavernij. Hierboven citeerden wij reeds, hoe hij oordeelt over de waarde der deductie. Hij aanvaardt de noodzaak van een apriori. Maar daarnaast ontziet hij zich niet dit apriori op de scherpst mogelijke manier te verifieeren door een nauwgezet onderzoek der feiten. Iedere poging om de theorie door negatie, of wegedeneering van bepaalde feiten, te redden, is hem vreemd. Hij is de conscientieuze onderzoeker, die geleid door bepaalde vooropgezette theorieën, nimmer daarvan de slaaf wordt.

C. De correlatie van deductie en inductie heeft ons reeds ongemerkt gebracht tot het derde aspect van het verkeer, *het systeem*. Wat in het principe beoogd werd en als voorloopige eenheid werd gesteld, vindt in het systeem zijn realiseering. Er is geen wetenschap, waarin het systeemmotief niet functionneert, zij het ook, dat elk gebied der wetenschap, elke logische provincie, haar eigen systeembegrip moet hebben. Het „voorwerp” van een of andere wetenschap is niets anders dan het in die wetenschap opgebouwde systeem van relaties. Eerst als systeem wordt de natuur natuur, de cultuur cultuur, de staat staat, etc. etc. Principe en relatie, „apriori” en „aposteriori” worden in het systeem samengevat: de relaties zijn de relaties van het systeem en het principe blijkt te zijn gesteld om een „gebied” te ordenen en op te bouwen, te ontginnen. Samen vormen zij het verkeer als systeem. In het systeem krijgt elke factor, elk artikel zijn volledigen zin. Zin is de betrekking op een systeem.

Ook het systeem heeft zijn „projectie” in de methode. De waarde van het systeem is het begrip, de conceptie. Iets begrijpen is iets in een systeem van relaties construeeren. Het deel van een machine wordt niet begrepen alleen uit zijn functie ten opzichte van een ander deel, maar slechts uit zijn functie in het geheele systeem. De werking van een orgaan begrijpen is: dat orgaan betrekken op het levende geheel, dat organisme heet.

Zooals het systeem principes en relatie vooronderstelt en samenvat, *zoo is het begrip de synthese van deductie en inductie*. Deze twee laatste methoden vertegenwoordigen binnen het begrip twee grond-richtingen, den weg naar beneden en den weg naar boven, die nu, in het kader van het begrip, blijken dezelfde weg te zijn, in posi-

²⁷⁾ Steinmetz: Ethnol. Studien zur ersten Entwicklung der Strafe, 1894. Deel I., P. XV. Zie ook V. d. Bij. Oorlog. P. 17.

tieve en negatieve richting bewandeld. Even zinloos als deductie en inductie zijn, wanneer zij van elkaar worden afgezonderd, even zinrijk zijn zij, wanneer zij op elkaar worden betrokken in het begrip. Even weinig kans op succes als de scholastieke bewijsmethode heeft, even bedenkelijk is de eenzijdige inductie van iemand als Baco, die met zijn scheiding van waarneming en theorie slechts schijnbaar het scholastische schema heeft doorbroken, maar die, juist doordat het instrument der nieuwere physica, de wiskunde, hem ontbrak, in wezen in de scholastiek met name in het Scotisme is blijven steken. De correlativiteit van deductie en inductie, die door Baco en vele Engelsche denkers over het hoofd werd en wordt gezien, is de kern van ons betoog. De deductie vindt haar versterking in de inductie, deze laatste heeft, wil zij niet planloos zijn, in de deductie haar leidraad. In het kader van het begrip is de deductie geen „welfremde” speculatie en de inductie geen toevallig samenraapsel van verschijnselen. Wie inductief gaat zoeken, moet weten, wat hij moet zoeken, waar en hoe. Dit alles leert hem de deductie uit het principe. Wie zoekt moet reeds gevonden hebben; wie induceeren gaat, moet reeds gededuceerd hebben ²⁸⁾).

Wanneer wij dit dan weer toepassen op het speciale gebied der ethnologie, dan krijgen wij het volgende resultaat: De, op grond van een deductieprincipe, inductief vergeleken verschijnselen krijgen hun vollen zin in het begrip, als „deelen” van een „geheel”. De bijzondere vormen het sjamanisme, het koppensnellen of den bruidsschat van Celebes, Borneo, Philippijnen of Sumatra krijgen hun volledige en afgeronde beteekenis eerst, als zij worden begrepen in het begrip sjamanisme, koppensnellen, bruidsschat. Het begrip blijkt ook nu weer niet een inhoudloze abstractie, maar veeleer het „volle leven” te zijn.

Onze beschouwingen leiden ons tot de conclusie, dat het een ondoordacht empirisme is, dat in de ethnologie bij bloote inductie zweert. Het doordachte empirisme heft deductie en inductie in een hoogere synthese op. Kant formuleerde dit met de klassieke woorden: „Gedanken ohne Inhalt sind leer, Anschauungen ohne Begriffe sind blind” ²⁹⁾).

²⁸⁾ Over deze correlativiteit zie: Cassirer. Substanzbegriff und Funktionsbegriff. P. 313.

²⁹⁾ Kritik d. r. Vernunft B. 75.